

افغانستان آزاد – آزاد افغانستان

AA-AA

چو کشور نباشد تن من مباد بدین بوم وېر زنده یک تن مباد
همه سر به سر تن به کشتن دهیم از آن به که کشور به دشمن دهیم

www.afgazad.com

afgazad@gmail.com

Literary-Cultural

ادبی - فرهنگی

دپلوم انجنیر خلیل الله معروفی
برلین - ۲۱ می ۲۰۱۵

ضرورت تدوین "قاموس دری"

داکتر صاحب استاد سید خلیل الله هاشمیان ضمن دو مقاله اخیر خود، که در پورتال آزادگان، "افغانستان آزاد - آزاد افغانستان"، افتخار نشر را یافتند، از این خاکسار تمجید مکرر کرده و کارهای پریشان مرا مورد تمجید قرار داده اند؛ ازین بابت از ایشان سپاسگزارم و ممنون. همدین آغاز این نوشته باید به صراحت اعلام کرده بگویم - چنان که بارها و مؤکداً تصریح کرده ام - که فرق نهادن بین "فارسی ایران" و "دری افغانستان" و نشان دادن تفاوت‌های هردو، و توصیه حراست از ارزشهای زبانی وطن خود ما موضوعی ست کاملاً زبانی، و اگر من درین راه گام برداشته ام - که بسیار هم گام برداشته ام - صرف از همین نگاه بوده و ملحوظات سیاسی قطعاً در میان نبوده است. من شخصاً دری و پشتوی افغانی و هر زبان دیگر وطن عزیزم را به مانند مردم چشمم - و بلکه بالاتر از آن - دوست دارم و آرزو ندارم، که نحوه خاص زبانهای ما زیر تأثیر منفی زبانهای همسایگان و غیر همسایگان قرار گیرد!!! متأسفانه بعض کسان ازین بحث بهره برداری سیاسی کرده و در رسته اول، بین مردم ما و مردم ایران نفاق و شقاق را دامن میزنند؛ و چنین منحرف سازهایی خواهی به سود بادران "عین و غین" تمام میشود، و این عین مأمول و خواسته سیاسی و ستراتیژیک امریکا ست!!! تعدادی از اشخاصی را که استاد هاشمیان در مقاله مؤرخ ۱۹ ماه می خود از ایشان نام برده اند، کسانی هستند با سابقه ای سخت پلید و کریه و گام انداختن امروزی ایشان درین مسیر هم بدون شک بر ملحوظات شوم سیاسی و نفاق افگنی صورت میگیرد؛ و این کاری ست، کاملاً مغایر آنچه افرادی نظیر خلیل معروفی بدان منهدم بوده اند و تا آخر منهدم خواهند ماند!!!! نکته دیگری که نمیتوانم با استاد هاشمیان موافق باشم، دیدی ست، که پای جهانیبینی را درین عرصه به میدان میکشد و اذهان را از مسیر اصلی بحث منحرف میسازد. دار و دسته منحوس "خلق - پرچم" را با سوسیالیزم و کمونیزم پیوند دادن نیز از اشتباهاتی ست، که بعض وطنداران مرتکب میشوند و استاد هاشمیان هم متأسفانه همین کار را کرده اند. اگر بر اشاره استاد در مورد همکاری با مقامات علمی وطن تبصره ای نمایم، چنین خواهد بود:

من درویش هفتاد و چار سال عمر خود را در کمال خاکساری، ولی با منتها درجهٔ پاکدامنی و وارستگی، سپری کرده‌ام؛ و چند سال باقیماندهٔ عمرم را هم با دامن پاک بسر خواهم رساند. دولت مستعمراتی کابل را به رسمیت هم نمیشناسم؛ و نه مؤسساتی را، که در چوکات چنین دولتی دست به کار میباشند. مانند استاد هاشمیان لقب علمی و اکادمیک در رشتهٔ ادبیات هم ندارم، تا شایستگی درجهٔ کار استادان را پیدا کنم!!!

و اما در مورد سرشتهٔ کار و تدوین فرهنگها و قوامیس لغات به زبان دری: پورتال "افغانستان آزاد - آزاد افغانستان" حدوداً سه و نیم سال پیش - و دقیقاً به تأریخ هژدهم دسمبر ۲۰۱۱، مسألهٔ تشکیل "کانون پرورش زبانهای افغانستان" را پیشنهاد کرد؛ و اعلامیهٔ ۶۴ پورتال مُشعر بر همین موضوع بود. نویسندهٔ پُرکار و همکار سابقه دار پورتال، جناب سید هاشم سدید، ضمن مقالهٔ جامع تأریخی یازدهم دسمبر ۲۰۱۱ خود تشکیل چنین کانونی را به ابتکار پورتال "افغانستان آزاد - آزاد افغانستان" به میان آورده بود. پیشنهاد محترم سدید بلافاصله مورد تأیید این مسکین قرار گرفت؛ چنانچه طی مقالهٔ مؤرخ ۱۲ دسمبر خود ازین پیشنهاد حمایت نموده و پورتال را متوجهٔ رسالتش در زمینه ساختن همان بود، که اعلامیهٔ شماره ۶۴ پورتال مشخصاً بدین مناسبت صادر گردید. در طرح وظائف چنین کانونی به درجهٔ اول تدوین کتب لغت به زبانهای ملی ما دری و پشتو نهاده شده بود. متأسفانه انعکاس بیرونی گسترده و دلخواه و در حدی نبود، که پورتال بتواند گامهای بعدی را در زمینه بردارد!!! حالا که موضوع در بُعد ابتدائی آن و در کسوت تدوین کتب لغت به زبان دری گُل کرده است، بهتر است اشخاص و یا مقامات صاحب صلاحیت و امکانات در زمینه دست به کار گردند. ولی همین حالا و به اصطلاح کابلی "دم نقد" قاموسی در اختیار داریم به زبان "دری - انگلیسی"، که خیلی به درد میخورد و با صرف مساعی اندک میتواند به یک فرهنگ "دری - دری" تحویل گردد. این قاموس از طرف هیئت باصلاحیتی زیر نظر و سرپرستی یکی از استادان نامور و زبدهٔ "پوهنتون کابل"، پوهاند فقید استاد "محمد نسیم نگهت^۱ سعیدی"، تدوین گردیده و در سال ۱۹۹۳ از طرف "مرکز تحقیقات افغانستان" مربوط به "پوهنتون نبراسکا"، واقع در "اوماها"ی اضلاع متحدهٔ امریکا بیرون داده شده است. در نظر دارم، که در معرفّی این قاموس بی اندازه مفید و مستند منحصر به فرد، مفصلاً بنگارم، اما عجالاً نکاتی را در موردش یادآوری میکنم: - نام کتاب:

قاموس دری - انگلیسی Dari-English Dictionary

- هیئت تدوین:
سرپرست: محمد نسیم نگهت
سرمشاور: اسماعیل بُرهان
تیم کاری: محمد رحیم یسیر و محمد بشیر

- تاریخ چاپ: ۱۹۹۳

- ناشر و محل چاپ:

^۱ - در زمینهٔ کلمات "نگهت" و "نگهت" در مقالهٔ مفصل بعدی شرحی تقدیم خواهم نمود.

Center for Afghanistan Studies
University of Nebraska at Omaha
UNO/Education Press-Kabul
Afghanistan
Contact: 0093-70-299460

نظر به معلومات محترم استاد محمد اسحاق نگارگر، پوهنتون نبراسکا در چارراهی انصاری کابل نمایندگی دارد، که قاموس را میتوان از آن بدست آورد؛ و نمبر تلفونش احتمالاً همان ۰۰۹۳۷۰۲۹۹۴۶۰ بالا میباشد. علاقه مندان و ضرورت‌مندان میتوانند این قاموس فوق العاده مهم و مفید را یا از آدرس کابل و یا از آدرس پوهنتون نبراسکای امریکا بدست آورده و از گنجینه ای عظیم النظیر و بی مانندی بهره مند و برخوردار گردند.

این قاموس برای استفاده انگریزی زبانها و بلکه استفاده عام مردم دنیا تدوین گردیده است، و افغانان عزیز ما هم میتوانند با حد اقل آشنائی با انگلیسی - و حتی عدم آشنائی با این لسان - ازین گنجینه استفاده نمایند.

در قسمت مشخصات منحصر به فرد این کتاب، تذکرات ذیل را لازمی میدانم:

- این قاموس با اسالیب جدید قاموس نویسی و با استفاده از اساسات زبانشناسی مدرن ترتیب گردیده است.

- درین کتاب "افعال" نظر به "ریشه امر" (ریشه مضارع) آنها بررسی شده اند، و نه بر اساس "مصدر"؛ و این اصل درست گرامری زبان دری هم هست، چون "مصادر دری" هم از همین ریشه و "ریشه ماضی مطلق" افعال بدست می آیند؛ و این حکم صریح دانش زبانشناسی مدرن است. در تمام فرهنگهای موجود - خواه مدون ایران یا هند - "مصدر" را اساس افعال قرار میدهند، که یک تقلید محض و ناروا از زبان عربی میباشد. چنان که میدانیم، زبان عربی یک زبان "اشتقاقی" ست و تمام مشتقات فعل از "مصدر" برمیخیزند، در حالی که موضوع در قسمت زبان دری/فارسی - که یک زبان "ترکیبی" میباشد - این طور نیست!!! این فرهنگ برای بار اول یک خبط فاحش ناشی از تقلید صرف از "صرف عربی" و "کتب لغت" عربی را اصلاح کرده و اساس افعال را در "ریشه امر" آنها سراغ میکند و این کاری ست، اصولی، واقعبینانه و کاملاً مبتکرانه و پیشتازانه و سرمشق گذارانه!!!

- درین قاموس "شجره اصلی و تاریخی" لغات را میتوان مفصلاً سراغ گرفت، در حالی که چنین امری از فرهنگهای تدوین ایرانیان تا این پهنای پهنای که حتی در پهنائی به مراتب کوچکتر هم، قطعاً ساخته نیست!!!

- این قاموس واقعاً بر اساسات و نحوه دری افغانستان تدوین گردیده است و اگر به دری ترجمه گردد، احتیاجات افغانها را ازین ناحیه مرفوع ساخته و ایشان را از فرهنگهای تألیف ایرانیان، کاملاً مستقل میسازد!!!

- لغات مندرجه این قاموس هم در هیئت ادبی و هم در هیئت گفتاری گنجانیده شده است و از ورای آن بسا نکات آموزنده و بکر را میتواند درک کرد.

- تعدادی از اصطلاحات عامیانه - به شمول اصطلاحات عامیانه کابلی - هم درین کتاب سراغ میگردند، که بر غنای این گنجینه می افزاید.

– لغات عربی دخیل در زبان دری در کمال امانتداری و به قدر ضرورت تشریح گردیده اند و من تاکنون به فقره ای برنخورده ام، که این وفاداری با اصل عربی خدشه دیده باشد!!! و نکات دیگری که ضمن مقاله مفصلتری عرضه خواهد گردید. با وجود تمام مزایائی که این قاموس میسر ساخته است، تاکنون فقط به یک نقص جزئی درین کتاب مواجه گشته ام و آن فراموش شدن و از قلم افتادن تعدادی از لغات متداول زبان دری میباشد و امیدوارم، که این نقیصه در چاپهای بعدی اصلاح گردد!!! جمله ای را که مرحوم پوهاند نگهت به حیث مؤخره در مقدمه خود می آورد، شایان تذکر است، و آن چنین است:

While I am most grateful to all of them and appreciate their assistance, I must admit that I am solely responsible for any faults and/or shortages that might be attributed to the dictionary.

ترجمه دری:

در حالی که از تمام آنها [مراد تیم کار – معروفی] بی اندازه سپاسگزار هستم و مساعی ایشان را به دیده قدر مینگرم، باید اقرار کنم، که در صورت بروز اشتباهات و/یا کمبودهایی، که احتمالاً درین قاموس رخ داده باشند، تنها شخص خودم مسؤول میباشم.

این یک اقرار جانانه، جوانمردانه و خیلی خیلی شرافتمندانه ای ست، که از زبان استاد فقید پوهاند نگهت در قاموسش به یادگار مانده است!!!! این جمله همچنان حیطة نفوذ و تسلط استاد نگهت را در ساحه تدوین و فراهم آوری این گنجینه مغتنم و بسیار گرانبها، نشان میدهد.

اما چرا این کتاب فوق العاده مفید و کاملاً شاذ و ممتاز تاکنون ناشناس مانده و در دسترس افغانها قرار نگرفته است، با وجودی که از تاریخ نشرش بیست و دو سال تخت میگذرد؟؟؟ این هم سؤالی ست، که باید به آن جواب گفت و علل و عوامل آن را جست و جو کرد. جداً امیدوارم، که هموطنان مشتاق زبان دری درین عرصه به تفحص پرداخته و علت و یا علل ناشناخته ماندن این کتاب را پیدا کنند. در مقاله دیگر، که تفصیل بیشتر را احتواء خواهد کرد، نظرات شخص خود را در زمینه خواهم نگاشت، مگر از وطنداران عزیزم خاضعانه خواهش میکنم، که خود هم در مورد به تجسس بپردازند!!!

همان قسمی که در بالا تذکر رفت، این فرهنگ "دری – انگلیسی" را با صرف مساعی اندک میتوان به دری ترجمه کرده و از آن یک فرهنگ جامع و خیلی سودمند و نافع "دری – دری" درست کرد و امیدوارم که نسلهای تازه دم و دلسوز وطنم بدین مهم پرداخته و وطنداران ما را ازین ناحیه بی نیاز و به کلی متکی به خود بسازند!!!

فرهنگهای مدوّن ایرانیان – از که تا مه و از فرهنگ عمید گرفته تا فرهنگ معین و سخن و لغتنامه دهخدا – فقط و فقط احتیاجات فارسی ایران را مدّ نظر داشته اند و از همین خاطر است، که ما افغانها در هنگام استفاده ازین فرهنگها، باید مزاج زبان خود ما را در نظر گرفته و هرگز مراتب احتیاط و تأمل را از نظر دور نداریم و هرچه درین فرهنگها ثبت گردیده است، به حیث "آیات منزل" نپذیریم!!!!!!